

**Bespreekdocument
Nieuw beleidskader Erfgoed**

22 september 2025

Bespreekdocument nieuw beleidskader Erfgoed

1. Inleiding

Het erfgoed van de gemeente Den Helder is rijk, divers en diepgeworteld in het maritieme en militaire verleden en het landschap. Dit erfgoed is niet alleen zichtbaar in gebouwen en plekken maar leeft ook in verhalen, tradities en gebruiken. Van de Stelling van Den Helder en Rijkswerf Willemsoord tot varend erfgoed en vele monumenten. We willen dit erfgoed behouden, beleven en onze stad laten versterken. Om duidelijkheid te scheppen binnen het beleidskader erfgoed is in samenspraak met het erfgoedplatform gekeken naar de definitie van erfgoed. Zo is helder waar we het precies over hebben wanneer we over erfgoed spreken.

Erfgoed is alles wat we vanuit het verleden hebben geërfd en wat we als samenleving of gemeenschap de moeite waard vinden om te behouden, te beheren en door te geven aan toekomstige generaties. Zowel cultuurhistorisch, emotioneel als sociaal. Erfgoed draagt bij aan identiteit en gemeenschapsgevoel en helpt ons het verleden te begrijpen. Wat als erfgoed wordt beschouwd, kan veranderen naarmate de maatschappij zich ontwikkelt.

Daarnaast omvat erfgoed zowel de tastbare (materiele) als de niet tastbare (immateriële) sporen van het verleden. Bij materieel erfgoed hebben we het over monumenten, landschappen, collecties en archeologie, bij immaterieel erfgoed kunt u denken aan tradities, verhalen, gebruiken en vakmanschap.

Met dit bespreekdocument informeren we u over doelstellingen voor het beleidskader, het proces, de inhoudelijke speerpunten en hoe we willen werken aan deze speerpunten. Tijdens de commissievergadering horen wij graag uw mening over deze punten.

1.1 Aanleiding

Het huidige beleidskader voor erfgoed "Oog op het verleden, visie op de toekomst" stamt uit 2017. In de afgelopen acht jaar zijn er veel nieuwe ontwikkelingen geweest op het gebied van erfgoed. Het landelijke erfgoedbeleid is de afgelopen jaren grondig veranderd. Maar ook in Den Helder zijn er veranderingen geweest. Zo is op 18 september 2023 de Omgevingsvisie "Koers op een sterke thuishaven" vastgesteld met daarin een deelvisie voor het erfgoed "Den Helder heeft de Stelling". Ook zijn de beleidskaders toerisme en cultuur vernieuwd, waarmee erfgoed sterke samenhang heeft. Met een nieuw erfgoedbeleidskader sluiten we hier beter op aan. De nadruk ligt op behoud door ontwikkeling en herbestemming. Door deze focus blijft het erfgoed relevant en belangrijk voor de identiteit van onze gemeente.

1.2 Doelstelling

Het doel van het nieuwe erfgoedbeleidskader is het op een duurzame wijze, borgen, benutten, meer beleefbaar en toegankelijker maken van het materieel en immaterieel erfgoed in Den Helder. Voor onze eigen inwoners én voor toeristen. We streven naar toekomstbestendig Helders erfgoed waar inwoners zich mee identificeren en trots op zijn. We voegen hiermee nieuwe hoofdstukken toe aan het erfgoed, zonder het verleden los te laten.

Het nieuwe beleidskader dient bovendien als basis voor meerjarenafspraken met organisaties als Stichting Erfgoed Den Helder, Willemsoord BV, Stichting Museumhaven Willemsoord, Stichting Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers.

2. Proces en participatie

2.1 Publiek

Om tot een breed gedragen en voor inwoners herkenbaar erfgoedbeleidskader te komen, is er een participatietraject opgezet. Als vertrekpunt is hierbij het principe dat erfgoed van, voor en door iedereen is meegenomen. Er is gesproken met de subsidiepartners Stichting Erfgoed Den Helder, Willemsoord BV, Stichting Museumhaven Willemsoord, Stichting Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers en Stichting Citymarketing Den Helder. Daarnaast is er ook met niet-subsidiepartners gesproken (al dan niet via het Erfgoedplatform), zoals de Helderse Historische Vereniging, Stichting Behoud Cultureel Erfgoed Den Helder, Stichting Afgestoft en diverse ondernemers. Verder is er gesproken met de Kinderraad, de Jongeren Advies Raad en is de Adviesraad Sociaal Domein benaderd.

Naast deze gesprekken is er een traject gestart voor de inwonersparticipatie. Een eerste enquête is uitgezet via ingesprek.denhelder.nl. De resultaten hiervan zijn gedeeld op deze website en tijdens een beeldvormende avond. Op basis van deze uitkomsten is op 9 mei een Erfgoedmarkt georganiseerd waar inwoners kennis konden maken met het erfgoed van de gemeente en input konden leveren voor het erfgoedbeleid. Wie daar niet bij kon zijn, kon via ingesprek.denhelder.nl reageren op dilemma's en stellingen voor het beleid.

De gesprekken en de enquête lieten zien dat er veel belang wordt gehecht aan erfgoed. Met name de Lange Jaap, de Stelling en Willemsoord zijn vaak genoemd als aansprekende voorbeelden van erfgoed wat Den Helder uniek maakt. De betrokkenheid bij erfgoed is hoog en er is interesse in, met name bij ouderen. Zij zijn ook vaak trots op het erfgoed wat er is en willen dit doorgeven aan volgende generaties. Zowel ouderen als mensen van andere generaties geven aan dat het belangrijk is dat erfgoed waar mogelijk wordt behouden, bijvoorbeeld door het een invulling te geven of deel uit te laten maken van een ontwikkeling, zoals het Beeldenfort of Fort Kijkduin. Het behoud van erfgoed is voor sommige mensen ook een punt van zorg. Een ander punt wat men meegaf is dat de bewustwording van het erfgoed in Den Helder belangrijk is. Dat geldt voor mensen uit de gemeente én voor toeristen en bezoekers van buiten. In samenwerking met Citymarketing Den Helder en Stichting Erfgoed willen we hier meer aandacht aan geven. Naast het behoud van erfgoed is ook de toegankelijkheid van erfgoed iets wat verbeterd kan worden. Zoals meer openstellingen van monumenten gedurende het jaar. Dit versterkt de beleving en kan ook bijdragen aan de bewustwording. Vanuit verschillende organisaties is aangegeven dat er kansen liggen op het gebied van samenwerking. Nu wordt bijvoorbeeld al wel veel samengewerkt door deze organisaties rondom onderwerpen als toerisme en cultuur.

2.2 Politiek

In september 2024 heeft uw gemeenteraad de startnotitie erfgoedbeleidskader vastgesteld, verder zijn de raads- en commissieleden betrokken door de presentaties die zijn gegeven tijdens de beeldvormende avond op 12 mei 2025 en door dit bespreekdocument aan u als commissie Maatschappelijke ontwikkeling voor te leggen op 22 september 2025.

De uitkomsten van deze onderdelen worden meegenomen in de uiteindelijke uitwerking van het nieuwe beleidskader dat we u eind dit jaar zullen aanbieden. Hierin nemen we een verantwoording van het gelopen participatieproces op, zoals ook is benoemd bij de beeldvormende avond op 12 mei 2025.

3. Relevante (wettelijke) kaders

Relevante kaders waarin het nieuwe beleidskader integraal afgestemd dient te worden:

- Erfgoedbeleidskader “Oog voor het verleden, visie op de toekomst” (2017)
- Beleidskader Archeologie Gemeente Den Helder (2017)
- Verordening Fysieke Leefomgeving Den Helder (hoofdstuk 6 Erfgoed, 2024)
- Kerkenvisie “Religieuze rijkdom aan zee” (2022)
- Gebiedsbiografie “Den Helder zeestad op het Wad” (2022)
- Deelvisie “Den Helder heeft de Stelling” (2023)
- Cultuurbeleidskader “Het kompas op cultuur” (2024)
- Toerismebeleidskader “Ontdek Den Helder: “Van kust tot cultuur” (2024)
- Welstandsnota (2024)
- Regionaal Cultuurprofiel “Zee aan ruimte, land vol cultuur” (2021)
- Bunkervisie Landschap Noord-Holland (verwacht 2024)
- Beleidskader erfgoed en cultuur Provincie Noord-Holland (2022)
- Stolpenwaarderingskaart Provincie Noord-Holland (2023)
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Provincie Noord-Holland (2018)
- Verdrag van Faro “De waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving” (2005, in 2024 ondertekend door de Nederlandse staat)
- Omgevingswet (2024)

4. Speerpunten

Het beleidskader is gebaseerd op drie speerpunten, die vormen de basis voor erfgoedbeleid dat richting geeft en de gemeente in staat stelt om toekomstgericht met haar erfgoed om te gaan. Binnen deze speerpunten wordt ingezet op een aantal thema's om op die manier zo goed mogelijk bij te dragen aan de doelstellingen van het nieuwe beleidskader. De thema's passen vaak onder meerdere speerpunten, maar we kiezen ervoor om ze onder te brengen bij het speerpunt waar ze de meeste raakvlakken mee hebben. Uiteindelijk zal er naast het nieuwe beleidskader Erfgoed ook een uitvoeringsprogramma komen, waarin de concrete acties staan.

4.1. Behoud door ontwikkeling

Erfgoed draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en is een bron van inspiratie voor toekomstige ruimtelijke opgaven. De inzet voor instandhouding en behoud van erfgoedobjecten blijft de basis, maar door deze te verbinden met actuele maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid, recreatie, toerisme, evenementen, cultuur, woningbouw, werkgelegenheid, onderwijs, landschap en energietransitie kan behoud worden gekoppeld aan vooruitgang. Het beleid stuurt aan op gebiedsgericht erfgoedbeleid, waarbij erfgoed meebeweegt met de ontwikkeling van de stad, in plaats van ernaast te staan.

Thema's:

- **De Stelling van Den Helder**
De Stelling is een uniek element die de identiteit en inrichting van onze stad beïnvloedt, een waardevol militair erfgoedcomplex dat vraagt om hernieuwde aandacht. Uit het participatieproces kwam heel duidelijk naar voren waar volgens de inwoners en erfgoedorganisaties de prioriteit moet liggen van de gemeente: de Stelling van Den Helder. We zetten in op herstel door ontwikkeling.

- **Erfgoed en omgevingskwaliteit**
Historische gebouwen en landschappen worden geïntegreerd in de ruimtelijke ontwikkeling van Den Helder. Er wordt gezocht naar manieren om deze kwaliteiten te behouden binnen de kaders van de Omgevingswet. Hiermee wordt erfgoed als kwaliteitsdrager erkend binnen ruimtelijke transitie.
- **Thematische vernieuwing van de monumentenlijst**
Door aandacht te besteden aan onderbelichte thema's zoals de stolpboerderijen en het naoorlogs erfgoed, wordt de monumentenlijst verbreed en geactualiseerd. Dit draagt bij aan een dynamisch en toekomstgericht erfgoedbeeld.
- **Sloopvergunning beeldbepalende panden**
In Den Helder staan circa 500 beeldbepalende panden. Het is belangrijk dat we deze onbeschermde maar toch waardevolle gebouwen behouden. Daarvoor gaan we een sloopvergunning invoeren voor beeldbepalende panden, zodat deze panden niet zomaar gesloopt kunnen worden.
- **Gebedshuizen en hun rol in de samenleving**
Voor gebedshuizen wordt gestreefd naar herbestemming met behoud van hun publieke waarde. Door nieuwe functies toe te voegen, wordt het voortbestaan van deze gebouwen mogelijk gemaakt en worden ze verankerd in de toekomst van stad en dorp. We bouwen hierbij voort op de kerkenvisie.
- **Cultuurlandschappelijk erfgoed**
In de Omgevingswet wordt cultuurlandschap gedefinieerd als een landschap dat deel uitmaakt van cultureel erfgoed. De cultuurlandschappen van de gemeente zijn in de gebiedsbiografie, genaamd "Den Helder Zeestad op het Wad", geïnventariseerd. Belangrijke cultuurlandschappen vormen de Grafelijkheidsduinen, Donkere Duinen, Harmplas, Mariendal, Balgzand, Torp en oude nollen (De Garst, Quelderduin en De Schooten). We gaan onderzoeken hoe we bovengenoemde cultuurlandschappen kunnen beschermen in het omgevingsplan.

4.2. Erfgoed is van, voor en door iedereen

Erfgoed krijgt betekenis door mensen. Inwoners maken erfgoed levend, beleefbaar en betekenisvol. Met het Europese Verdrag van Faro (2005), dat in 2023 door Nederland is ondertekend, staat de relatie tussen de mens en samenleving met het erfgoed centraal. Meedoen, inspireren en verbinden zijn sleutelbegrippen uit het verdrag. Dat vertalen we ook door naar ons beleidskader. Thema's:

- **Meedoen.**
Iedereen in Den Helder moet zich verbonden kunnen voelen met het erfgoed. Dat vraagt om aandacht voor diversiteit in erfgoedbeleving, toegankelijkheid van locaties en het betrekken van verschillende doelgroepen bij erfgoedzorg. Het erfgoedbeleid streeft naar een inclusieve en open benadering waarin erfgoedgemeenschappen, jong en oud, een volwaardige rol spelen in de waardering, interpretatie en ontwikkeling van erfgoed. Daarnaast is er een erfgoedplatform opgezet in lijn met de startopdracht erfgoedbeleidskader die door uw raad in

2024 is vastgesteld. De gemeente zal aansluiten bij overleggen, om zo op de hoogte te blijven van wat er speelt op het gebied van erfgoed

- **Inspireren**

Initiatieven vanuit de samenleving worden gestimuleerd via onder meer een subsidieregeling. Dit biedt ruimte aan vernieuwende manieren om erfgoed te beleven en te verbinden met andere domeinen zoals educatie, toerisme en gemeenschapsvorming. Een voorwaarde hiervoor is dat er middelen en capaciteit beschikbaar gesteld worden en een werkwijze wordt vormgegeven. Samen met het erfgoedveld kan dit verder worden uitgewerkt. Denk hierbij aan het erfgoedplatform, maar ook aan Stichting Erfgoed Den Helder en verschillende musea.

- **Verbinden**

Uit de participatie voor dit erfgoedbeleidskader blijkt dat bijna tweederde van de mensen geïnformeerd willen worden over het erfgoed binnen de gemeente. Hierbij gaat de voorkeur uit naar een speciale nieuwsbrief en/of een lokale krant. We gaan in gesprek met Citymarketing Den Helder en Stichting Erfgoed Den Helder hoe we hieraan een gevolg kunnen geven.

4.3 Versterken van (nautische) identiteit en imago

Erfgoed is een sleutel tot het vertellen van het verhaal van Den Helder – aan inwoners én bezoekers. De nautische, militaire en landschappelijke identiteit van de stad en haar omgeving biedt unieke aanknopingspunten om het imago van de gemeente te versterken.

Het beleid erkent dat identiteit niet alleen gevormd wordt door monumenten of musea, maar ook door tradities, landschappen, taal, gebruiken en historische structuren. Erfgoed draagt bij aan het merk Den Helder als eigenzinnige, trotse en veerkrachtige stad, met een gezicht naar de zee en een rijke geschiedenis als bron voor de toekomst.

Thema's:

- **UNESCO Werelderfgoed Waddenzee**

Vanwege zijn wereldwijd unieke geologische en ecologische waarden staat de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Den Helder is de poort naar het Waddengebied. Hier liggen kansen om op gebied van educatie, recreatie en toerisme Den Helder (nog meer) te profileren als onderdeel van het Waddengebied.

- **Maritieme archeologie**

De gemeenten Texel, Den Helder en Hollands Kroon ontvangen een eenmalige impulsbijdrage van de Rijksoverheid voor het behoud van het maritieme erfgoed onder water. In het westelijk Waddengebied worden tussen 2026 en 2028 onder meer de volgende maatregelen mogelijk gemaakt:

- Versterking van kennis en kunde op het gebied van maritieme archeologie bij gemeenten en provincies;
- Het opzetten van regionale samenwerkingsverbanden om kennis over de Waddenzeebodem te vergroten en schatgraverij tegen te gaan;
- Betere beleidsmatige verankering en uitvoering van maritiem archeologisch werk;
- Verdiepend onderzoek naar het Palmhoutwrak;
- Nauwere samenwerking met vrijwillige archeologische duikers.

- **Vuurtoren de Lange Jaap**

Dit markante Rijksmonument is een icoon van Den Helder. Veel inwoners voelen zich sterk verbonden met de vuurtoren, het is een herkenningspunt dat symbool staat voor thuiskomen. De vuurtoren roept gevoelens van nostalgie en verbondenheid op. Als hoogste gietijzeren vuurtoren van Europa en Rijksmonument sinds 1988, trekt De Lange Jaap belangstelling van toeristen die geïnteresseerd zijn in geschiedenis, techniek en architectuur. Rijkswaterstaat is eigenaar van de vuurtoren en verantwoordelijk voor het onderhoud en de veiligheid ervan. Als gemeente zullen wij ons blijven inspannen om het belang van het behoud van vuurtoren de Lange Jaap blijvend onder de aandacht te brengen.

- **De Museumhaven Willemsoord**

De Museumhaven Willemsoord is het kenniscentrum voor nautisch erfgoed in Den Helder en wordt door de bezoekers gewaardeerd. We onderzoeken welke schepen essentieel zijn om het nautisch verhaal van Den Helder te kunnen vertellen en te laten beleven door een breed publiek. Het erfgoed is beleefbaar voor een groeiende groep bezoekers van de museale haven en de maritieme activiteiten in en rondom de museumhaven.

- **Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers**

Het Reddingmuseum vertelt, laat zien en maakt de reddingverhalen van toen en nu beleefbaar. We stimuleren het museum meer nationale bekendheid te krijgen voor een breed publiek.

- **Immaterieel erfgoed**

De gemeente Den Helder erkent het belang van immaterieel erfgoed als drager van identiteit, sociale cohesie en culturele diversiteit. Tradities, verhalen, ambachten en rituelen vormen een levend erfgoed dat door de gemeenschap wordt beleefd en doorgegeven. Door dit op te nemen in het beleid laten we zien dat we ons als gemeente verantwoordelijk voelen om onze inwoners te ondersteunen hierin. Via erfgoed en andere relevante beleidsterreinen zoeken we naar verbinding en uitwisseling om de gemeenschap op die manier hierin te versterken.

5. Vervolg

De reactie van uw commissie op dit bespreekdocument nemen we mee bij de verdere uitwerking van het beleidskader erfgoed. Deze wordt in december 2025 ter besluitvorming aan u voorgelegd. Op 1 december 2025 staat de behandeling in de commissie Maatschappelijke Ontwikkeling geagendeerd en op 15 december 2025 staat het ter vaststelling op de agenda van de gemeenteraad.

